

Осврт Вањскополитичке иницијативе БХ

У ПРЕДВЕЧЕРЈЕ АМЕРИЧКИХ ПРЕДСЈЕДНИЧКИХ ИЗБОРА

Осми новембар 2016. године неће бити упамћен као неки посебан дан за Американце, макар Сједињене Америчке Државе и добиле прву предсједницу у својој повијести. То се неће десити чак ни ако амерички предсједник постане контроверзни бизнисмен, екстравагантни забављач и невјероватни популиста који је од предсједничке кампање успио направити *reality show*. Први пут не морамо чекати крај избора у овој свјетској сили да би смо се изненадили, обрадовали или растужили, будући да су се многе преломне ситуације, преседани и питања од повијесног значаја десили већ током изборне кампање. Америка која је дуго важила за стуб слободе, *melting pot*, те отворено друштво једнаких шанси идеолошки се подијелила као никада до сада.

Добар дио Американаца, на жалост, клицао је разочаравајућим *трупизмима*, како треба забранити муслиманима да уђу у САД; треба направити зид према Мексику; да је Обама створио ИСИЛ и није да уопће Американац или да се САД треба бавити собом, а не кризама у свијету. И да ствар буде још и гора, након што је процурио снимак са примитивним изјавама о женском роду који је критиковало чак пола његове Републиканске странке, Трамп у истраживању јавног мнијења не заостаје много за Цлинтоновом. Није ли чудно да човјек са дугом листом скандалозних потеза и изјава ођедном уз немалу подршку узима себи за право да доводи у питању ичији кредибилитет, па тако и кредибилитет своје протукандидаткиње? У силној жељи да шокирајући јавност прибави што већу подршку оних који ће се одушевити таквим радикалним потезима, Трамп свјесно и драстично нарушава узусе понашања у кампањи, устаљене, иако неписане, праксе и норме понашања. Трамп је већ сад наметнуо нову политичку културу, која је ближе конфликту него компромису, политичку културу пођеле, страхова и мржње, која ће без обзира на исход избора имати утицаја и на америчку демократију и њен квалитет.

У силној жељи да „сруше“ Обаму, Републиканци су неопрезно створили идеолошко чудовиште које не само да пријети да подијели друштво, него штавише да уништи основне америчке вриједности с којима су се милијарде људи широм свијета радо идентифицирале. То ће итекако оставити посљедице на америчку вањску политику ко год да постане нови предсједник, а оставиће и трајни траг на унутрашње односе и подјеле у америчком друштву.

Иако је Хилари Клинтон, нарочито у другом дијелу кампање, успјела наметнути дискурс заснован на аргументима, чињеницама, и ђелимично надомјестити празнине у властитом нарушеном кредибилитету кроз одлично припремљене наступе на три јавне дебате, добар дио Американаца у Клинтоновој и даље не види каризму, нову идеју, лидерство, а многи јој замјерају траљав однос према службеној документацији познатији као е-маил афера. Премда их је позвао да јој дају подршку и сам свјестан преопасне алтернативе, већина присталица сенатора Бернија Санадерса, љевичара међу демократима, не види у бившој државној тајници, првој дами и сенаторици из Њујорка вјеродостојног лидера. Клинтоновој су се помало обиле о главу интензивне негативне кампање које је водила за вријеме номинацијске кандидатуре против Барака Обаме 2008., као и против Бернија Сандерса ове године. Непријатељи које је беспотребно створила на тај начин, тешком муком су се одлучили да јој пруже подршку у кампањи против Трампа. Пресудни фактор за ту подршку био је и сам Трамп, јер су се многе демократе одлучиле да стану здушно иза Клинтонове из простог разлога да би спријечили долазак Трампа на власт.

Ову предизборну кампању карактеризира још један преседан, а то је укључивање ФБИ-а у ток кампање – без обзира да ли то има или нема политичку позадину. Анкете показују да је на опређељење бирача већ утицало писмо директора ФБИ-а Џејмса Комија којем једанаест дана пред изборе обавјештава Конгрес о постојању нових е-маил порука, које су основ за покретање истраге против Клинтонове, што је оживјело Трампову позицију у предизборним анкетама и дало му одређену предност. Лидер мањине у Сенату, Хери Рид, одмах је оптужио Комија да покушава утјецати на исход избора, поготово имајући у виду да је писмо које је упутио Конгресу врло уопћено и доводи у питање основаност његових оптужби.

Сценариј за 20. јануар 2017.године

Амерички устав и закони јасно прописују кораке након 8. новембра. Ако побиједи Трамп, његов транзицијски тим ће на располагању имати два и по мјесеца да сними стање у свим институцијама и да припреми преузимање које почиње полагањем заклетве 20. јануара 2017. Републиканци, који тренутно чине већину у Конгресу, морат ће да испуне очекивања бруталне Трампове кампање обиљежене неблагонаклоношћу према усељеницима, мизогинијом, протекционизмом, интровертном вањском политиком те заступање бескрупулозних принципа најокрутније верзије неолибералне економије.

Америка која је током повијести највише профитирала од усељеника, отворености и иновативности сваке врсте, претворит ће се у своју супротност. То је сценарио који у великој

мјери подсјећа на Брежит – гласачима код којих се створио огроман отпор према естаблишменту генерално, према држави и систему, дата је прилика да то покажу кроз избор кандидата који им је пласирао теорије завјере које хране њихову мржњу и страхове. А Хилари Клинтон је управо производ тог естаблишмента и његов најрепрезентативнији примјерак. Стога је оправдана бојазан да амерички избори произведу исти ефекат изненађења, као што је то био случај са Брежитом, и да на изборе изађу у највећем дијелу они бирачи који своје незадовољство желе исказати дајући глас опцији која обећава да ће срушити постојеће стање. И Трамп сам је обећао да ће ови избори бити „Брежит пута пет“.

У таквој констелацији, америчка вањска политика бит ће фокусирана на саму себе јер ће као никад прије бити детерминирана лошим унутарњим односима - снажна идеолошка подјела и предсједник којег презире барем половина Американаца, који је отворено вријеђао 1,7 милијарди муслимана на свијету. Тешко да би у таквој констелацији уопће могло бити мјеста за БиХ, западни Балкан па чак и Европу. На страну све оно што се тиче својеврсног наслеђа *Клинтонизма* - од интервенционизма у хуманитарне сврхе до унилатералног мултилатерализма који је обиљежио и мандат предсједника Обаме.

Ако се пак посрећи, те САД добије прву предсједницу, транзицијски тим Хилари Клинтон морат ће се припремити за суочавање са оним што је и сам Обама у политичкој „опоруци“ назвао „парадоксом прогреса“. Никада боља економска ситуација, а никада мање вјере Американаца у политички систем и могућност равномјернијег распореда богатства. У веома комплексној америчкој економији то је лакше казати него урадити и зато ће администрацији предсједнице Клинтон враћање тог повјерења бити итекако важно. Бит ће суочена са републиканском већином у Конгресу и добрим дијелом Американаца који по Трамповој матрици сматрају како јој је „мјесто у затвору“. Клинтонова ће им морати дати шансу да се предомисле и увјерити их да избори нису намјештени. Јер, за очекивати је да ће Трамп приредити још једну сензацију и одбити признати пораз, те да ће изборе прогласити намјештеним. Економска динамика Обамине администрације може бити настављена само ако се докину протурјечности глобализације и ту се очекује од САД да поведу одлучнију акцију.

Вањска политика и геополитичко преслагивање

Иако је до избора остало мање од седам дана, америчка политичка сцена још увијек може доживјети значајне потресе, који би могли бити пресудни у одабиру будућег предсједника или предсједнице. Након што је оптужен да покушава утицати на избор предсједника, директор ФБИ-а Коми је стидљиво признао да они имају сазнања да „одређена страна сила“ покушава утицати на ток кампање и избора, али одбија те податке објавити прије избора.

То признање је услиједило након што су неки амерички медији објавили да ФБИ посједује доказе о блиским везама Трампа са Русијом. Трамп у току кампање није крио своје симпатије према Русији и њеном предсједнику, Владимиру Путину, а његови ставови по питању конфликта у Сирији и ситуације у Украјини су били у потпуности подударни са руском политиком.

Из перспективе наше земље, забрињава Трумпова подршка отцјепљењу Крима, као и његово априори одбијање помоћи балтичким НАТО савезницима у случају руске инвазије.

Информације које пристижу у самом финишу кампање указују на то да је Русија потенцијално имала утицај и на саму Трампову кандидатуру, те да су на том пројекту дуго радили. С друге стране, треба примијетити Трамп хини блискост са Путином, али нејасно је до које мјере сам Путин то схваћа озбиљно. Овђе се прије ради о поларизовању позиција дуж линија подршке, па тако имамо подршку из ЕУ за Цлинтон, након чега се јавио Трумпов порив да то супротстави ономе што би био антипод овој подршци, тј. симулацијом блиских односа с Русијом.

У геополитичком преслагивању Русија и Кина постају озбиљни ривали, али ипак не и претенденти за пријестоље супер силе. Но тај ривалитет тражит ће од САД јачи ангажман у азијско-пацифичком региону, те у централној Азији, подручјима у којима се руска и кинеска моћ најснажније рефлектира. Европа и западни Балкан остају европски проблем који ће САД посматрати кроз еуроатлантску оптику. Сви који мисле да ће САД водити проци ратове са Русијом и Кином и да ће те ратове водити и на Балкану, сматрамо да пропуштају суштину. Извјеснија је спона између ових сила који подразумева јасно ограничавање интересних зона. За сада, интереси САД на Балкану остају јасни – прикључење земаља НАТО-у, одбрана достигнућа у том правцу у Црној Гори, Албанији и Македонији, као и НАТО заштита источних граница и слање порука Русији. Русија би, у овом контексту, могла добити оно што тражи властиту реафирмацију као глобалне силе која има право на своје интересе. Америка нема времена да троши енергију на трку таштине. Ваља спашавати глобални капитализам од пријетеће пропасти.

С тим у вези, и будућност Трансатлантског трговинског партнерства (ТТИП) овиси о избору америчког предсједника. Трамп се већ раније изјаснио да је против слободне трговине генерално, а нарочито против ТТИП-а и ту се може очекивати да судбина овог контроверзног споразума буде запечаћена уколико Трамп побиједи. Клинтон ће, с друге стране, бити под притиском властите странке (а и неких мултинационалних корпорација) да настави рад на ТТИП-у, иако је она лично била поприлично резервисана спрам ТТИП-а у прошлости. За Европску унију је ово једно од питања због којег многи европски лидери отворено подржавају

Клинтон. Међутим, поновно отварање питања склапања ТТИП-а ће на површину избацити и дубоке пођеле по овом питању унутар ЕУ.

Мултилатерална глобална политика би генерално могла трпјети уколико Трамп победи. Чињеница је да су САД покретачка снага многих мултилатералних организација, иницијатива и пројеката, а Трумп је самом својом реториком ставио упитник на многе од њих. Трумпова предизборна реторика указује на то да би се он далеко више посветио домаћој политичкој сцени и популистичким мјерама због којих је до сада и прибавио подршку већине незадовољних Американца. Он је обецао драстичне унутрашње промјене, и све и да хоће, он се због тога неће моћи бавити вањском политиком. У оној мјери у којој се Трамп и буде бавио вањском политиком уколико победи, он ће тежити враћању САД-у статус глобалног хегемона, што би нарушило многе глобалне токове који су формирано деценијама.

Трумп свакако вањску политику банализира, обесмишљава, ниподаштава деценије еволуције америчке вањске политике, и могао би бити посебно негативно оријентисан према овом региону јер је то „*клинтоновски рејон*“. Из наше перспективе, можда је и боље да му не западнемо за око, јер ако и покуша да се укључи, већа је вјероватноћа да ће се идеолошки препознати у пројектима оних који овом региону и БиХ конкретно не желе добро, и онима који БиХ не виде у НАТО структурама. Мала БиХ би ипак могла остати у фокусу средњег ешалона администрације, прије свега не би ли се спасио један од важних наслеђа Цлинтонове администрације. Чињеница је да неће бити наметнутих нових *дејтона*. Неће бити новог интервенционизма, али неће бити ни распада и пођела. САД би нам у том случају дала шансу да се вратимо самима себи. Или да узалудно чекамо још једну администрацију.

О ВПИ БХ:

Вањскополитичка иницијатива БХ (ВПИ БХ; www.vpi.ba) је невладина и непрофитна организација, основана 2004. године у Сарајеву, посвећена промишљању међународних односа и еуро-атлантских интеграцијских процеса у БиХ. Циљ ВПИ БХ је, пружити помоћ државним институцијама при откривању слабости и промоцији вриједности присутних у тим процесима, ради повећања ефикасности бх. Институција у испуњавању предстојећих обавеза.

новембар, 2016.
